

ДОДАТАК I ГРАФИКОН И УПИТНИК ФУНКЦИОНАЛНОГ РАЗВОЈНОГ НАПРЕТКА

Као што на сваком педијатријском прегледу у облику графикана бележимо физички раст детета, такође треба да бележимо његов развојни напредак. Графикон функционалног развојног напретка и упитник који га прати могу вам помоћи у процењивању дететовог развојног напретка. То је корисно визуелно оруђе које графички приказује да ли ваше дете показује очекивани интелектуални и емоционални развој или му је потребна додатна помоћ у одређеним подручјима. Развојну табелу могу такође да користе клинички стручњаци, едукатори, особље дечјег вртића и друго особље које брине о деци.

Сагледали смо дечји развој кроз историју у терминима изолованих способности као што су моторички развој, сензоричко функционисање, језик и спознаја, решавање просторних проблема и социјалне вештине. Када посматрамо та засебна подручја развоја, обично примећујемо да дете функционише на релативно напредном нивоу у једном подручју док има значајне тешкоће у другом. На пример, можда је рано проходило, али ће касније да проговори.

Иако је важно идентификовати и проценити специфична подручја развоја, много је корисније сагледати дететове целовите „функционалне” способности. Како се дете истовремено служи целим својим менталним „тимом” специфичних способности за задовољавање потреба, комуницирање и размишљање? Сагледавање тога како се дете

служи овим „тимом” способности на координиран начин за постизање емоционално значајних циљева је нов и користан начин размишљања о развоју. Ране функционалне способности, као што смо говорили у овој књизи, укључују способности мирног усредсређивања и пажње, укључивање у интеракцију с другима, хотимично исказивање потреба, комплексно решавање проблема, употребу идеја и речи и комбиновање идеја с логичким прелазима као основама рационалног размишљања.

Ако откријете да ваше дете не може да овлада једним или више него једним од тих шест темељних искустава или функционалних показатеља, можете испитати специфичне компоненте развоја како бисте видели шта можда доприноси његовим или њеним тешкоћама. На пример, лагано моторичко кашњење не мора битно да се поклапа с дететовом способношћу одношења према људима, комуникације, или мишљења – али озбиљно моторичко заостајање, или благо моторичко заостајање у комбинацији с озбиљном породичном дисфункцијом, може избацити један или више функционалних показатеља.

На графикону развојног напретка шест темељних развојних искустава (такође названих стадијумима или функционалним показатељима) поређано је хронолошки почев од доњег левог угла графикана. Узраст детета изражен у месецима наведен је при дну графикана. Подебљана дијагонална линија показује очекивани распон узраста за достизање одређеног функционалног показатеља. Током дететовог раста и развоја ви можете да уцртате тренутак када су она или он стварно овладали сваким показатељем, у односу на узраст у ком се то постигнуће очекује.

Забележите узраст у коме је дете овладало одређеним показатељем, без обзира да ли је то било „на време”, раније или са закашњењем. Ако ваше дете не овлада одређеним показатељем унутар очекиваног временског интервала, забележите последњу функционалну способност којом су она или он овладали до тог тренутка. Уопштено се сматра да је дете овладало одређеним показатељем ако углавном може да се понаша на начин који је повезан с тим показатељем. Ако ваше дете може одређене пока-

затеље да достигне само повремено, или му је потребна додатна подршка да то уради, не може се сматрати да је њим овладало.

Нормалан развој може падати изнад или испод подебљане дијагонале, али ће грубо гледано тећи паралелно с њом. Ако је ваше дете напредно (ако је, на пример, три месеца испред очекиваног), његова или њена линија развојног напретка биће паралелна са подебљаном дијагоном или мало изнад ње. Слично томе, ако ваше дете мало заостаје (ако, на пример, три месеца касни за функционалним развојним показатељима), очекивана линија ће ићи паралелно, али ће мало падати с обзиром на дијагоналу. Ако се то догоди, добро је да се посаветујете с педијатром или специјалистом за развој како бисте добили помоћ у идентификовању онога што доприноси заостајању, и упутство како да то поправите.

Пропратни упитник, који може да вам помогне да откријете дететове развојне обрасце, даје разуман распон узраста унутар кога она или он могу овладати одређеним показатељем. На пример, беба се обично укључује у односе са својим родитељима током прва четири месеца живота. У развојном графикону очекује се да та способност буде присутна до петог месеца. Ако се ова важна функционална способност не појави у очекиваном узрасту, важно је сазнати зашто је то тако. Можда је вашем детету потребна додатна вежба или специјална интервенција.

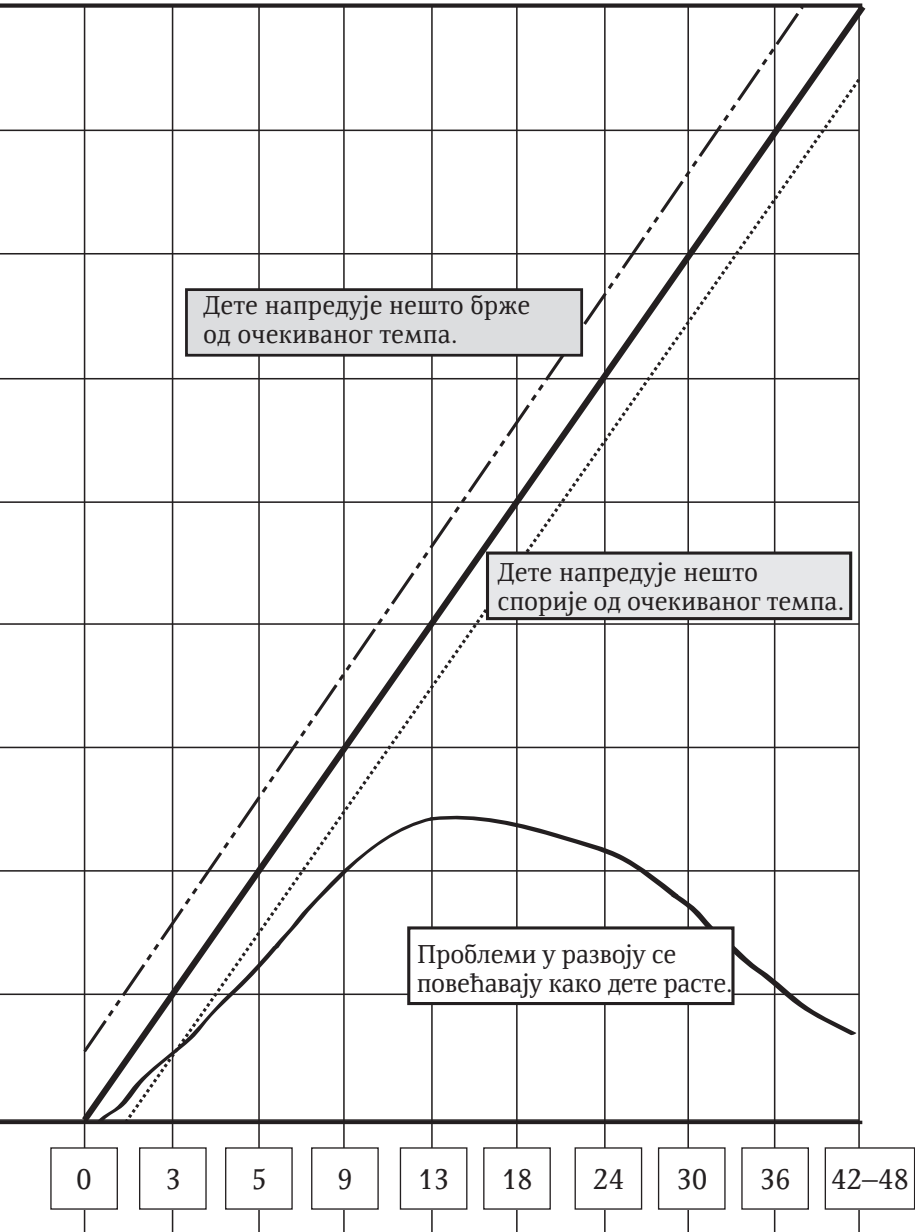
Ако линија развоја вашег детета не тече паралелно с дијагоном, него се стрмоглављује и удаљава од дијагонале, свакако затражите процену истог трена када то приметите. Таква кривуља представља црвену заставу која упозорава да се заостајање у развоју појачава како дете расте, и често даје индиције за пуну евалуацију и могући програм интервенције. Као корисна допуна стручним саветовањима могу да вам помогну следеће књиге: Stanly I. Greenspan и Jaqueline Salmon, *Захтевна деца: Разумевање, подизање и радост с њеним "тешких" тинијова деца* и Stanly Greenspan и Serena Wieder, *Деца с посебним потребама: подстицање интелектуалној и емоционалној развоја*.

ГРАФИКОН ФУНКЦИОНАЛНОГ РАЗВОЈНОГ НАПРЕТКА

Развојни стадијум

6б. Ствара логичке везе између три емоционалне идеје (или више њих)	
6а. Ствара логичке везе између идеја	
5б. Употреба идеја (речи/симбола) изнад изражавања основних потреба	
5а. Користи идеје (речи / симболе) за преношење намера или осећања	
4б. Организује карике интеракција (сложено решавање проблема) и формира осећај за себе	
4а. Организује карике интеракција (једноставно решавање проблема) и формира осећај за себе	
3. Ступа у интеракције на смислен начин и постаје способно за двосмерну комуникацију.	
2. Укључује се у односе и „заљубљује се”.	
1. Усредсређује се и обраћа пажњу на призоре и звуке, док при томе остаје смирено.	

Узраст изражен
у месецима

Упитник уз графикон функционалног развојног напретка

Како бисте одредили да ли је ваше дете достигло нови функционални показатељ, одговори на сва питања везана уз тај показатељ морају да буду потврдни. Само један негативан одговор значи да ваше дете још није овладао стадијумом. Запамтите да су упитник и графикон нарочито алати који би требало да привуку вашу пажњу на она развојна подручја у којима се код вашег детета очекује напредак, као и на она у којима се она или он суочавају с понеким изазовима.

Стадијум 1: РЕГУЛАЦИЈА И ПАЖЊА (СА 3 МЕСЕЦА)

- ◆ Да ли ваше одојче показује интересовање за ствари које га/је окружују – гледањем у одређени приказ или окретањем ка извору звука?

Стадијум 2: УКЉУЧИВАЊЕ У ОДНОСЕ (СА 5 МЕСЕЦИ)

Поставите питање из горње категорије и додајте му ново из ове категорије:

- ◆ Да ли ваше одојче делује срећно или задовољно када угледа омиљене људе? Да ли гледа и смешка се, прави ли звуке или користи другачије гестове, као што је махање ручицама и ножицама, да би показало свој ужитак и одушевљење?

Стадијум 3: КОРИСНЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ И СПОСОБНОСТ ЗА ДВОСМЕРНУ КОМУНИКАЦИЈУ (СА 9 МЕСЕЦИ)

Поставите питања из горњих категорија и додајте им нова из ове категорије:

- ◆ Може ли ваша беба показивањем, посезањем или смисленим оглашавањем да покаже шта жели?
- ◆ Да ли ваша беба реагује на људе који говоре или се играју с њим/њом гласовима или гримасама, као и гестовима попут хватања итд?

Стадијум 4: ОРГАНИЗОВАЊЕ КАРИКА ИНТЕРАКЦИЈА ЗА РЕШАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ И СЛОЖЕНИХ ПРОБЛЕМА И ФОРМИРАЊЕ Осећања ЗА СЕБЕ (ОД 14 ДО 18 МЕСЕЦИ)

Поставите питања из горњих категорија и додајте им нова из ове категорије:

- ◆ Да ли је са 14 месеци ваш малишан способан да радњом покаже шта жели или шта му је потребно, тако што ће вас за руку одвести до врата или показати жељену играчку?
- ◆ Да ли је са 18 месеци ваш малишан способан да повеже сложене карике интеракција док решава проблеме и показује вам шта жели, укључујући ствари као што је добијање хране (на пример, узима ли вас за руку, води ли вас до фрижидера, повлачи ли полугу за отварање и показује ли жељену храну или боцу сока или млека)?
- ◆ Да ли је са 18 месеци ваш малишан способан да опонаша – имитира гласове, речи, моторичке гестове – у склопу текуће интеракције?

Стадијум 5: КОРИШЋЕЊЕ ИДЕЈА (РЕЧИ/СИМБОЛА) ЗА ПРЕНОШЕЊЕ НАМЕРА ИЛИ ОСЕЋАЊА (ОД 24 ДО 30 МЕСЕЦИ)

Поставите питања из горњих категорија и додајте им нова из ове категорије:

- ◆ Да ли са 24 месеца ваш малишан реагује на људе који му се обраћају или се играју с њим тако што користи речи или звукове који очигледно опонашају речи?
- ◆ Може ли са 24 месеца да опонаша познате поступке, као храњење или грљење играчке?
- ◆ Може ли са 24 месеца да неке основне потребе пропрати неким речима (можда треба да их родитељи прво изговоре) као „сок”, „отвори” или „пољубац”)?
- ◆ Може ли са 24 месеца да следи једноставна упутства која му/јој упућује родитељ како би задовољило неке основне потребе, на пример: „Тамо је играчка” или „Хајде, пољуби мамицу”?
- ◆ Може ли са 30 месеци да се укључи у интерактивну игру претварања с одраслом особом или другим дететом (храњење лутака, чајанке итд.)?

- ◆ Може ли са 30 месеци да користи идеје – речи или симболе – како би поделио/ла одушевљење или заинтересованост (на пример, „Види камион!“)?
- ◆ Може ли са 30 месеци да употребљава симболе (речи, слике, организоване игре) током забаве и интеракције с једним вршњаком или више њих?

Стадијум 6: СТВАРАЊЕ ЛОГИЧКИХ ВЕЗА ИЗМЕЂУ ИДЕЈА (ОД 6 ДО 48 МЕСЕЦИ)

Поставите питања из горњих категорија и додајте им нова из ове категорије:

- ◆ Може ли са 36 месеци ваш малишан да употребљава речи или остале симболе (на пример, слике) да покаже шта му се свиђа а шта не, као: „Хоћу то” или „Нећу то”?
- ◆ Може ли са 36 месеци ваш малишан да се укључи у игру претварања с другом особом, у којој радња саме игре носи одређени смисао? На пример, могу ли она или он да буду медведићи који посећују баку – медведицу и тамо обилато обедују?
- ◆ Може ли са 36 месеци ваш малишан да објашњава своје жеље или потребе, на пример: „Мама, ја идем напоље”; „Шта ћеш да радиш напољу?”; „Да се играм”? Вашем детету ће можда затребати помоћни вишеструки избори („Шта ћеш да радиш, да се играш или да спаваш?”)
- ◆ Може ли са 48 месеци ваше дете предшколског узраста да објасни зашто жели да добије или учини нешто: „Зашто желиш сок?”; „Зато што сам жедан”?
- ◆ Може ли са 48 месеци ваше дете предшколског узраста да повремено помоћу осећања објасни разлоге неке жеље или понашања („Зато што сам срећан / узбуђен / тужан”)?
- ◆ Може ли са 48 месеци ваше дете предшколског узраста да се укључи у интерактивне представе претварања с вршњацима, као и с одраслима, у којима је одређен број елемената логички усклађен? На пример, дете иде у школу, ради, једе и на повратку кући среће слона.
- ◆ Може ли са 48 месеци ваше дете предшколског узраста да води логичку конверзацију са више од три узајамне секвенце о различитим темама, у распону од преговарања о храни и одласку у кревет, до причања о другарима или школи?